

Lahti

Talousarvio 2025

Taloussuunnitelma 2025–2027

Sivistyslautakunta 10.9.2024

Hyvinvoinnin ja vapaa-ajan lautakunta 11.9.2024

Sisällys

1. Sivistyksen palvelualue	3
1.1. Sivistyksen yhteiset	4
1.2. Lasten ja nuorten kasvun vastuualue.....	5
1.3. Osallisuuden ja tiedon vastuualue, tieto.....	7
1.4. Osallisuuden ja tiedon vastuualue, osallisuus.....	8
1.5. Liikunnan ja kulttuurin vastuualue	10
1.6. Lahden kaupunginorkesteri.....	12
1.7. Lahden kaupunginteatteri	14
LIITE 1: Toiminnan tunnusluvut	16
LIITE 2: Investointiosa.....	17

1. Sivistyksen palvelualue

Tuloslaskelma	TP 2023	KS+LTA:t 2024	TA 2025	TS 2026	TS 2027
Toimintatulot	36 531 865	34 703 500	35 488 100	35 682 700	36 241 900
Myyntitulot	5 358 930	5 152 000	5 424 000	5 399 600	5 420 400
Maksutulot	8 071 049	7 699 200	7 825 100	7 776 400	7 815 300
Tuet ja avustukset	21 538 426	20 342 900	20 722 100	20 982 400	21 274 500
Vuokratulot					
Muut toimintatulot	1 563 460	1 509 400	1 516 900	1 524 300	1 731 700
Valmistus omaan käyttöön	0	0	0	0	0
Toimintamenot	-305 090 527	-316 716 300	-330 499 300	-334 895 800	-340 517 100
Henkilöstömenot	-141 373 493	-142 207 600	-149 463 100	-150 566 900	-151 816 000
Palvelujen ostot	-65 115 571	-68 601 000	-73 428 600	-74 102 600	-76 086 200
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-7 374 544	-8 166 200	-8 908 400	-8 922 800	-9 017 200
Avustukset	-22 799 874	-23 600 200	-22 868 500	-23 239 000	-23 592 700
Muut toimintamenot	-68 427 045	-74 141 300	-75 830 700	-78 064 500	-80 005 000
josta sisäiset vuokramenot	-57 726 145	-62 371 800	-65 100 800	-67 536 500	-69 877 000
Toimintakate	-268 558 662	-282 012 800	-295 011 200	-299 213 100	-304 275 200
Rahoitustulot ja -menot	-8 754	-10 000	-10 000	-8 000	-8 000
Vuosikate	-268 567 416	-282 022 800	-295 021 200	-299 221 100	-304 283 200
Poistot ja arvonalentumiset	-4 017 907	-4 768 200	-5 610 800	-4 976 300	-4 446 000
Tilikauden tulos	-272 585 322	-286 791 000	-300 632 000	-304 197 400	-308 729 200

Toiminnan kuvaus

Sivistyksen palvelualue vastaa opetus-, kasvatus-, kulttuuri- ja liikuntapalvelujen järjestämisestä ja kehittämisestä sekä osallisuuden ja hyvinvoinnin kehittämisestä ja terveyden edistämisestä. Palvelualueeseen kuuluvat lasten ja nuorten kasvun vastuualue, osallisuuden ja tiedon vastuualue sekä liikunnan ja kulttuurin vastuualue, johon kuuluvat taseyksiköt Lahden kaupunginorkesteri ja Lahden kaupunginteatteri. Sivistyksen palvelualueetta johtaa sivistysjohtaja. Palvelualueen hallinnolliset tukipalvelut hoidetaan konsernipalveluissa. Talousarviossa palvelualueeseen sisältyy sivistyspalvelujen seudullisen kehittämisen yksikkö. Palvelualueen päätöksentekueliminä toimivat sivistyslautakunta, hyvinvoinnin ja vapaa-ajan lautakunta sekä Wellamo-opiston johtokunta. Sivistyslautakunta vastaa palvelualueen yhteiskustannusten, lasten ja nuorten kasvun vastuualueen sekä osallisuuden ja tiedon vastuualueelle kuuluvien lukiokoulutuspalvelujen ja Wellamo-opiston asioista. Hyvinvoinnin ja vapaa-ajan lautakunta vastaa liikunnan ja kulttuurin vastuualueen, kirjasto- ja tietopalvelujen sekä osallisuuden ja hyvinvoinnin kehittämisen ja terveyden edistämisen asioista.

Toimintaympäristö ja sen muutokset

Taloussuunnitelmakauden haasteena on kiristynyt kaupungin taloustilanne ja sen vaikutuksena käytettävissä olevien määrärahojen väheneminen. Säästötoimet tulevat laskemaan kaupungin sivistyspalveluiden laatua. Ne pyritään kuitenkin priorisoimaan niin, että ne eivät merkittävästi vahingoita lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämistä eivätkä kaupungin elinvoiman tukemista kulttuuri- ja liikuntakaupunkina.

Toiminnan suunnittelussa huomioidaan hallitusohjelmaan kirjatut kehittämistoimenpiteet sekä toimintaa ohjaavat valtakunnalliset määräykset ja suositukset.

Merkittävimpiä kehittämistoimenpiteitä ovat lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen sekä oppimisen ja kasvun tukeminen, heikossa työmarkkina-asemassa ja/tai elämäntilanteessa olevien nuorten tukeminen sekä lukio-opetuksen pedagogiikan kehittäminen mm. tekoälyä hyödyntäen sekä sähköisten oppimisympäristöjen kehittäminen.

Mittavat päiväkotij- ja koulurakentamisen investointitarpeet ovat loppusuoralla. Karsinnat kaupungin investointiohjelmaan aiheuttavat sivistyspalveluiden talonrakennushankkeiden siirtymistä myöhemmäksi. Lasten ja nuorten kasvun vastuualueen palveluverkkotarkastelu on jatkuva ja se on kytketty osaksi vuosittaista toimintaa. Palveluverkkosuunnitelmaa päivitetään muutostarpeiden mukaisesti. Nuorisopalveluille on valmistunut uusi toimipiste keskustaan Lahden kaupunginsairaalan tiloihin. Liikuntapalveluissa on tehty liikuntapaikkasuunnitelma, joka toimii ohjeellisena asiakirjana tulevien vuosien liikuntarakentamisessa. Historiallisen museo on avattu kesäkuussa 2024 peruskorjauksen jälkeen uudistuneena.

Strategian kärkihankkeista sivistyspalvelut toteuttavat toimenpiteitä erityisesti elinvoimaa tukevilla Osaava Lahti-, Elävä Lahti- ja Hyvinvoiva Lahti -kärkihankkeissa.

Toiminnan ja talouden tasapaino-ohjelman tavoitteet

Toiminnan ja talouden tasapaino-ohjelmalla tavoitellaan yhteensä 6,1 milj. euron säästöjä sivistyspalveluiden talousarviossa vuoden 2027 loppuun mennessä. Säästöohjelma

painottuu vuosille 2026–2027. Näihin vuosiin kohdistuva säästöohjelma tulee aloittaa perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa syyslukukaudessa 2025. Opetuksessa ja kasvatuksessa tärkein talouden tasapainottamiskeino on tarkoituksenmukainen palveluverkko. Myös lähikirjastojen ja liikuntapaikkojen palveluverkkoa tullaan tarkastelemaan. Muut tehostamistoimet kohdistuvat palveluiden laatuun, mm. palvelun mitoituksiin ja palveluvalikoimaan. Tarkastelun kohteena on myös investointiohjelma: investointien siirtäminen taikka niistä luopuminen.

Henkilöstösuunnitelma

Vuodelle 2025 henkilötyövuosia suunnitellaan 27 enemmän kuin on varattu vuoden 2024 käyttösuunnitelmassa. Lisäykset kohdistuvat pääosin varhaiskasvatuspalveluihin ja johtuvat siitä, että taso on tarkoitus nostaa realistiselle tasolle. Pienempiä lisäyksiä on myös lukiokoulutuspalveluissa, nuorisopalveluissa, sivistyksen yhteisten projekteissa ja kaupunginorkestrissa. Lasten ja nuorten kasvun yhteisten lisäykset ovat siirtoja perusopetuspalveluista. Vuosille 2026–2027 suunnitellaan hieman vähemmän henkilötyövuosia kuin vuodelle 2025.

Henkilöstösuunnitelma (palkalliset henkilötyövuodet)	TP 2023	KS+LTA:t 2024	TA 2025	TS 2026	TS 2027
Sivistyksen palvelualue	2 801	2 830	2 857	2 849	2 848

1.1. Sivistyksen yhteiset

Sitovuus toimintakate	TP 2023	KS+LTA:t 2024	TA 2025	TS 2026	TS 2027
Toimintatulot	5 447 785	4 544 000	4 594 500	4 704 300	4 800 400
Toimintamenot	-6 445 844	-5 934 500	-6 273 500	-6 380 700	-6 798 900
Toimintakate	-998 059	-1 390 500	-1 679 000	-1 676 400	-1 998 500

Toiminnan kuvaus

Sivistyksen yhteiset kustannuksiin sisältyy määrärahavaroitukset palvelualueen lautakunnille, keskitettyihin menoihin, palvelualueen ulkoista rahoitusta saaville hankkeille sekä sivistystoimen seudulliseen kehittämiseen. Seudullisen sivistyspalvelujen kehittämissyksikön vastuulla on alueellinen sivistyspalvelujen kehittämisen koordinointi ja kuntien sivistystoimijoiden verkostoyhteistyön ylläpitäminen. Sivistyspalvelujen seudullisella kehittämisellä tähdätään Päijät-Hämeen alueen kilpailuaseman vahvistamiseen suhteessa muihin alueisiin.

Toimintaympäristö ja sen muutokset

Merkittävin osa sivistyksen yhteiset määrärahoista ja tuloarvioista muodostuu sivistyksen palvelualueen ulkoista rahoitusta saavista projekteista. Projekteja rahoitetaan erikseen haettavilla valtionavustuksilla ja ne on kohdistettu tiettyyn

käyttötarkoitukseen. Erityisperusteisten valtionavustusten määrä ja kohdistuminen vaihtelevat vuosittain ja niihin vaikuttavat valtion hallituksen linjaukset ja päätökset.

Toiminnan painopistealueet

Päijät-Hämeen kuntien johtavat viranhaltijat kokoontuvat säännöllisesti kuukausittain kaikkia kuntia koskevien yhteisten asioiden äärelle. Projektirahoituksella (OPH) kehitetään varhaiskasvatuksen innovatiivisia oppimisympäristöjä. Verkostoperuskoulun osalta etäyhteyksin toteutettavaa opetusta harvinaisissa kielissä ja elämäntutkimusaineissa pilotoidaan lukuvuoden 2024–2025 ajan. Yhteistyö lasten, nuorten ja perheiden palveluissa Päijät-Hämeen hyvinvointialueen kanssa jatkuu olemassa olevissa yhteistyörakenteissa.

Toimintaa kuvaava mittari	TP 2023	KS+LTA:t 2024	TA 2025
Talous:			
Toimintamenot/asukas	53 €	49 €	52 €
Toimintakate/asukas	8 €	12 €	14 €

1.2. Lasten ja nuorten kasvun vastuualue

Sitovuus tuloarvio ja määräraha	TP 2023	KS+LTA:t 2024	TA 2025	TS 2026	TS 2027
Toimintatulot	9 719 226	8 310 100	8 543 000	8 576 100	8 609 400
Toimintamenot	-208 010 802	-216 308 500	-226 734 400	-230 002 400	-234 643 400
Toimintakate	-198 291 576	-207 998 400	-218 191 400	-221 426 300	-226 034 000

Toiminnan kuvaus

Lasten ja nuorten kasvun vastuualue vastaa lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämisestä, palvelujen ja ydinprosessien kehittamisestä ja koordinoinnista, opetuksen ja kasvatuksen alueellisen yhteistyön ja tukipalvelujen kehittamisestä ja koordinoinnista sekä palveluihin kuuluvasta viestintä- ja markkinoityhteistyöstä. Vastuualueeseen kuuluvat palveluyksiköt: varhaiskasvatuspalvelut, perusopetuspalvelut ja nuorisopalvelut. Vastuualue toimii sivistyslautakunnan alaisuudessa.

Toimintaympäristö ja sen muutokset

Vuoden 2025 toiminnan suunnittelussa ja kehittämistyössä keskitytään Lahden kaupungin strategian kärkihankkeiden tavoitteiden toteuttamiseen, lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseen sekä kasvun ja oppimisen tukemiseen. Suunnittelussa ja toiminnassa huomioidaan hallitusohjelmaan kirjatut kehittämistoimenpiteet sekä toimintaa ohjaavat valtakunnalliset määräykset ja suositukset.

Palveluverkkosuunnitelma ohjaa sivistyksen palvelualueen lasten ja nuorten kasvun vastuualueen ja Lahden Tilakeskukseen pitkän aikavälin suunnittelua ja yhteistyötä. Palveluverkon jatkuvassa tarkastelussa havaitut muutostarpeet ja -mahdollisuudet huomioidaan talousarvioon sisältyvässä investointiohjelmassa sekä toimintayksikkökohtaisissa erillispäätöksissä. Taloussuunnittelukaudella valmistuu muutamia varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja nuorisopalvelujen toimitiloja. Uusien tilojen valmistuminen mahdollistaa väliaikaisten ja kalliiden vuokratilojen vähentämisen taloussuunnittelukauden aikana.

Varhaiskasvatus- ja perusopetusikäisten lasten määrä on ennusteiden mukaan laskeva taloussuunnitelmakaudella. Lasten ja nuorten määrän väheneminen vaikuttaa palvelutarpeeseen 2030-lukua lähestyttäessä.

Perusopetukseen valmistavan opetuksen tarve on pysynyt vuosien 2023 ja 2024 tasolla, mikä on edellyttänyt uusien valmistavan opetuksen opetusryhmien toiminnan jatkamista. Valmistavan opetuksen lisääntyneen tarpeen ennakoidaan jatkuvan edelleen vuonna 2025.

Talousarviossa huomioidaan uudistetun talousohjelman vaikutukset ja toimenpiteet. Päiväkotien, koulujen ja nuorisotilojen vuokrakustannusten muutokset sekä perusopetuksen digitaalisen kehittämisen lisäkustannukset sekä oppilaitosnuorisotyön käynnistäminen lukioissa on huomioitu talousarvion laadinnassa ja sisällytetty talousarviokehykseen. Puistoruokailun järjestämiseen ja koordinointiin ei ole varattu määrärahoja talousarvioon 2025.

Toiminnan painopistealueet

Lahden kaupungin strategian kärkihankkeet sekä lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma ohjaavat vastuualueen yhteistä toiminnan kehittämistyötä. Tavoitteet ja toimenpiteet huomioidaan palveluyksiköiden toiminnassa sekä talousarvion käyttösuunnitelman toiminnallisissa tavoitteissa.

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin sekä kasvun ja oppimisen tuen erityistarpeet näkyvät vastuualueen toiminnan järjestämisessä. Vuonna 2025 vastuualueen palveluissa sekä osana palveluyksiköiden toimintaa jatketaan edelleen lasten ja nuorten hyvinvointia edistäviä toimenpiteitä sekä vahvistetaan nivelvaiheiden sujuvia siirtymiä. Vastuualueella huomioidaan hallitusohjelman vaikutukset lasten ja nuorten palvelujen järjestämiseen.

Lasten ja nuorten kasvun vastuualueella jatketaan alueellisen hyvinvointiyhteistyön kehittämistä yhdessä Päijät-Hämeen hyvinvointialueen kanssa. Varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja nuorisopalvelujen toimijat yhdessä hyvinvointialueen toimijoiden kanssa järjestävät varhaista, oikea-aikaista ja yksilöllistä sekä yhteisöllistä tukea lapsille, nuorille ja perheille. Alueellisella hyvinvointityöllä vahvistetaan moniammatillisen yhteistyön toteutumista.

Varhaiskasvatuspalvelut

Varhaiskasvatuspalvelut-palveluyksikön tehtävänä on vastata varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen järjestämisestä, yksityisen varhaiskasvatuksen valvonnasta sekä yksityisen varhaiskasvatuksen ja lasten kotihoidon tuista.

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka. Varhaiskasvatuksen toimintamuotoja ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito ja avoin varhaiskasvatus toiminta. Kaupunki huolehtii siitä, että varhaiskasvatusta on saatavissa lasten ja perheiden tarpeen mukaan.

Varhaiskasvatuspalvelujen toiminta-ajatuksena on tarjota lahtelaisille lapsiperheille laadukasta varhaiskasvatusta ja esiopetusta perheiden tarpeita vastaavasti. Lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi turvataan huomioiden lapsen yksilölliset lähtökohdat ja tarpeet sekä toiminnassa että oppimisympäristön rakentamisessa. Toiminta perustuu lasten, vanhempien ja henkilökunnan väliseen avoimeen vuorovaikutukseen, jossa otetaan huomioon vanhempien ja henkilökunnan erilaiset roolit kasvattajina.

Lakisääteinen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen järjestäminen on yhteydessä alle kouluikäisten lasten määrän kehitykseen sekä vanhempien tekemiin valintoihin. Laissa säädetään subjektiivisesta oikeudesta saada varhaiskasvatuspaikka

neljän kuukauden sisällä hakemuksen jättämisestä tai kahden viikon sisällä hakemuksen jättämisestä, jos kyseessä on ennakoimaton opiskelun tai työn aloittaminen. Opiskelun tai työn perusteella vanhemmilla on myös oikeus ilt-, viikonloppu- tai vuorohoitopaikkaan.

Varhaiskasvatuspaikkojen määrää tarkasteltaessa reunaehtona on lakisääteisen veloitteen täytyminen. Toimintaympäristön kehitys viittaa valtakunnallisen kehityksen mukaan syntyvyyden alenemiseen. Lisäksi alle kouluikäisten lasten määrään vaikuttaa myös lapsiperheiden muuttokehitys Lahteen. Varhaiskasvatuksen kysyntään vaikuttavat lasten määrän kehityksen lisäksi vanhempien valinnat. Vanhemmilla on lastensa ensisijainen kasvatusoikeus ja -vastuu, ja yhteiskunnan tarjoamat varhaiskasvatuspalvelut tukevat lapsen kotikasvatusta. Varhaiskasvatukseen hakeutumiseen vaikuttavat monet yhteiskunnalliset sekä perheiden elämäntilanteisiin liittyvät tarpeet ja arvot sekä hoitomuodoista perheelle aiheutuvat kustannukset. Esimerkiksi talous- ja työllisyystilanteella on vaikutusta varhaiskasvatuksen kysyntään. Koko ikäluokka ei käytä varhaiskasvatuspalveluja, joten vanhempien valinnat ratkaisevat todellisen palvelujen tarpeen. Vanhempien valinnat vaikuttavat myös palvelurakenteeseen sekä siitä aiheutuviin kustannuksiin. Valinnan mahdollisuuksina päiväkotien rinnalla tuodaan vaihtoehtoina esiin perhepäivähoito, avoin varhaiskasvatus, yksityinen varhaiskasvatus ja kotihoito.

Valtakunnallisesti on pyritty varhaiskasvatuksen osallistumisasteen lisäämiseen, ja sen on arvioitu lisäävän kysyntää myös Lahdessa. Varhaiskasvatusmaksuja on alennettu valtakunnallisesti lainsäädännöllä. Lahti osallistui vuosina 2019–2021 viisivuotiaiden lasten maksuttoman varhaiskasvatuksen kokeiluun, ja lisäksi Lahti osallistui vuosina 2021–2024 valtakunnalliseen kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluun.

Palveluverkkosuunnitelman osalta investointitarvetta ovat ylläpitäneet päiväkotien vanhenevat ja peruskorjausta tarvitsevat tilat, käytössä olevat väistötilat sekä perhepäivähoitopaikkojen väheneminen. Samalla kun luovutetaan käytöstä pois jäävistä yksiköistä, palveluverkkosuunnitelman mukaisesti peruskorjataan tai uudisrakennetaan palveluverkossa säilyviä yksiköitä.

Avoimen varhaiskasvatuksen sekä vuorohoidon palvelurakenteesta on tehty päätökset vuonna 2024. Vuonna 2025 jätetään pois käytöstä huonokuntoisia kiinteistöjä ja lisätään esiopetusryhmien määrää koulujen tiloissa.

Perusopetuspalvelut

Perusopetuksessa jatketaan opetussuunnitelman mukaisen toimintakulttuurin kehittämistyötä. Perusopetuksen toimintaa ja prosesseja kehitetään hallitusohjelman, kaupunkistrategian, perusopetuksen kehittämissuunnitelman sekä lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman mukaisesti. Perusopetuksen kehittämissuunnitelmaa toteutetaan ja koulujen toimintaa tuetaan täydennyskoulutuksin, tukemalla jaetun johtajuuden rakenteita sekä koulukohtaisten kehittäjäopettajien tuella. Kehittämisen resursseja vahvistetaan pääasiassa hankerahoituksin. Kehittämistyön osa-alueita ovat talous ja johtaminen, opetussuunnitelman mukainen toiminta, oppimisen tuen ja

opiskeluhoillon toteuttaminen sekä opetuksen oppimisympäristöt. Harrastamisen Lahden malli ja Koulun kerhotoiminta -hankkeilla edistetään yhteistyössä nuorisopalveluiden kanssa perusopetusikäisten lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksia.

Lahden kaupunki osallistuu valtakunnalliseen oppimisen digitaalisen ekosysteemin ja oppijan palvelukokonaisuuden kehittämiseen DigiOne-hankkeessa. Vuonna 2025 perusopetuksessa pilotoidaan ja otetaan käyttöön DigiOne-palvelualusta. Käyttöönotto edellyttää mittavia kehittämistoimenpiteitä perusopetuksen prosesseissa sekä toimintakulttuurissa.

Vuonna 2025 tarvittavia talouden ja toiminnan tehostamistoimenpiteitä jatketaan avoimien tehtävien täytön sekä osto- ja tukipalvelujen kriittisellä tarkastelulla. Koko perusopetuksen organisaation talousoaamista vahvistetaan ja talouden seuranta tehostetaan. Perusopetukselle vuosille 2025–2027 kohdistettu lähes 2,8 milj. euron menojen leikkaus tarkoittaa opetuksen määrän ja laajuuden karsimista sekä harkinnanvaraisten palvelujen, kuten esimerkiksi iltapäivätoiminnan, vähentämistä tai alasajoa. Toimenpiteitä tulee aloittaa ennakoitavasti syksyllä 2025.

Vireillä olevan valtakunnallisen perusopetuslain sekä opetussuunnitelman uudistaminen voi vaikuttaa merkittävästikin opetuksen menoihin taloussuunnitelmakaudella. Opetus- ja kulttuuriministeriön esitys laiksi julkaistaan syksyn 2024 aikana. Tämän takia muutoksia ei ole voitu huomioida talousarviossa 2025.

Nuorisopalvelut

Nuorisopalvelujen toiminnossa ja palveluissa panostetaan erilaisiin nuorten tukipalveluihin, eriarvoistumista ehkäiseviin toimenpiteisiin sekä alueelliseen nuorisotyöhön.

Heikossa työmarkkina-asemassa ja/tai elämäntilanteessa olevien nuorten tukena toimivat nuorten työ- ja valmennuspalvelut, etsivä- ja jalkautuva nuorisotyö sekä nuorten psykososiaaliset palvelut. Nuorisopalvelut hoitaa myös kotikunnan oppivelvollisuuden valvontaa, ohjausta ja tukea. Kolmella suuralueella (pohjoinen, etelä ja itä) toteutetaan alueellista nuorisotyötä (mm. nuorisotilatoiminnot, koulunuorisotyö ja erilaiset harrastetoiminnot) sekä tehdään tiivistä yhteistyötä eri palveluyksiköiden ja muiden toimijoiden kanssa.

Vuoden 2024 syksyllä alkanutta tiimimallia kehitetään edelleen. Tarkoituksena on kehittää nuorisopalveluiden eri työtehtävien yhteistyötä.

Vuoden 2025 talousarviossa on otettu huomioon uuden Saima 6 toimitilan sekä Ahtialan nuorisotilan vaatimat vuokrakustannusten kasvut. Vuodelle 2025 asetettu säästövelvoite 19 400 euroa katetaan yhdestä Siltapuiston toimitalasta luopumalla.

Nuorisopalvelujen osallistuja- ja asiakasmäärätavoite on 250 000 vuonna 2025.

Toimintaa kuvaava mittari	TP 2023	KS+LTA:t 2024	TA 2025
Varhaiskasvatuspalvelut			
Talous:			
Toimintamenot/asukas	671 €	686 €	728 €
Vaikuttavuus:			
Asiakastyytyväisyyskyselyn tulokset		9/10	9/10
Perusopetus			
Talous:			
Toimintamenot/asukas	980 €	1 027 €	1 053 €
Toimintamenot/oppilas	10 121 €	10 771 €	11 175 €
Nuorisopalvelut			
Talous:			
Toimintamenot/asukas	54 €	61 €	63 €
Toimintakate/asukas	49 €	55 €	58 €
Vaikuttavuus:			
Asiakastyytyväisyyskyselyn tulokset	4,4 (1-5)	4,1 (1-5)	4,2 (1-5)

1.3. Osallisuuden ja tiedon vastuualue, tieto

Sitovuus toimintakate	TP 2023	KS+LTA:t 2024	TA 2025	TS 2026	TS 2027
Toimintatulot	1 490 931	1 310 300	1 316 800	1 323 300	1 329 900
Toimintamenot	-23 878 257	-25 339 200	-26 562 800	-26 950 700	-27 215 100
Toimintakate	-22 387 327	-24 028 900	-25 246 000	-25 627 400	-25 885 200

Toiminnan kuvaus

Osallisuuden ja tiedon vastuualueeseen kuuluvan tieto -sitovan tason määrärahat koostuvat lukiokoulutuspalveluista ja Wellamo-opistosta. Yksiköt toimivat sivistyslautakunnan alaisuudessa ja lisäksi Wellamo-opiston toiminnalla on seudullinen johtokunta.

Lukiokoulutuspalvelut vastaa yleissivistävän ja jatko-opintokelpoisuuden antavan lukiokoulutuksen järjestämisestä sekä opiskelijoiden oppivelvollisuuden ohjauksesta ja valvonnasta. Lisäksi määrärahoihin sisältyy käyttösuunnitelmassa erikseen kohdennettavia avustusmäärärahoja.

Wellamo-opisto on yksi kolmesta osallisuuden ja tiedon vastuualueen palveluyksiköstä. Palveluyksikkö vastaa toimintaluonsa asukkaiden omaehtoiisiin koulutustarpeisiin eri elämänvaiheissa perustuvan yleissivistävän koulutuksen järjestämisestä sekä musiikin ja kuvataiteen taiteen perusopetuksesta. Lisäksi Taide- ja muotoilukoulu Taika kuuluu Wellamo-opistoon.

Toimintaympäristö ja sen muutokset

Lahden kaupungin lukiokoulutus järjestää toisen asteen koulutusta, jonka tavoitteena on monipuolisen jatko-opintokelpoisuuden saavuttaminen. Lahden kaupungin organisaatiossa lukiokoulutusta järjestetään kahdessa yksikössä: Lahden lukio Gaudiassa ja Lahden lyseossa. Molemmat ovat suuria lukioita, opiskelijamääriltään 1 440 ja 860 opiskelijaa. Oppivelvollisuus laajennettiin 1.8.2021 koskemaan myös toisen asteen koulutusta. Lukuvuonna 2024–2025 oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat kaikki lukiolaiset.

Uusi opetussuunnitelma otettiin käyttöön 1.8.2021. Uudessa opetussuunnitelmassa korostuu työskentelytaitojen kehittämisen nostaminen keskeiseen asemaan. Tätä kautta pyritään edistämään yksilöllistä oppimista ja kehittämään opiskelija-arviointia monipuolisempaan suuntaan sekä lisäämään opiskelijan vastuunottoa opiskelustaan.

Lukiokoulutukseen kohdistuu yli 400 000 euron säästöpaiveet vuosille 2025–27. Se tarkoittaa huomattavaa opintotarjonnan supistamista, jonka seurauksena opintojaksojen opiskelijamäärät nousevat tilojen osalta kriittiselle tasolle.

Wellamo-opiston toimialueena on Lahden lisäksi Asikkala, Hollola, Kärkölä, Myrskylä, Orimattila ja Padasjoki. Opiston toimisto ja Lahden pääopetuspaiste ovat Paavolan kampuksella.

Toiminnan painopistealueet

Lukio-opetuksen pedagogiikkaa kehitetään ja sähköisten oppimisympäristöjen käyttöä lisätään. Pedagogiikan kehittämisessä painopiste on arvioinnin kehittämisessä. Tekoälyn hyödyntämistä niin opiskelijoiden kuin opettajien apuna kehitetään. Opiskelijoiden liikkumismahdollisuuksia koulupäivän aikana parannetaan jatkamalla Liikkuva koulu -hankkeessa hyviksi todettuja käytänteitä.

Lappeenrannan-Lahden teknillisen yliopiston ja LAB-ammattikorkeakoulun kanssa etsitään uusia mahdollisuuksia korkeakoulujen kanssa tehtävälle yhteistyölle. Opiskelijoille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua korkeakoulumaailmaan tarjoamalla heille mm. opintoja molempien korkeakoulujen lisäksi myös

Helsingin yliopiston tarjonnasta. Osana JunnuYliopiston toimintaa jatketaan lukiolaisille suunnatun ympäristötietoisuutta lisäävän tapahtumapäivän kehittämistä ja toteuttamista.

Lukiokoulutukselle laaditut laatukriteerit otetaan käyttöön.

Wellamo-opisto järjestää toiminta-alueen asukkaiden tarpeisiin perustuvaa yleissivistävää koulutusta, joka antaa elämän eri vaiheissa tilaisuuden omaehtoiseen oppimiseen ja itsensä kehittämiseen monipuolisesti eri aineissa. Opisto antaa opetusta taito- ja taideaineissa, kielissä, liikunnassa, tietotekniikassa ja yhteiskunnallisissa aineissa. Opisto tarjoaa mahdollisuuden taiteen perusopetuksen yleisen ja laajan oppimäärän opiskeluun riippuen ainealueesta. Opisto järjestää myös

osallistavaa aktivointitoimintaa erilaisissa oppimisympäristöissä sekä antaa digineuvontaa.

Wellamo-opiston toiminnoissa panostetaan siihen, että Lahti on hyvän ikääntymisen kaupunki. Opiston palveluissa huomioidaan monimuotoinen ikääntyminen. Samoin tuetaan kaupunkilaisten liikunnallisen elämäntavan edistämistä sekä toteutetaan taloyhtiöliikuntaa, perhekursseja ja annetaan digineuvontaa. Opiston henkilöstön pedagogisena kehittämisen kohteena on osaamisen jakaminen.

Toimintaa kuvaava mittari	TP 2023	KS+LTA:t 2024	TA 2025
Lukiokoulutus			
Talous:			
Toimintamenot/asukas	156 €	167 €	175 €
Vaikuttavuus:			
Asiakastyytyväisyyskyselyn tulokset		4,1	4,3
Wellamo-opisto			
Talous:			
Toimintamenot/asukas	35 €	37 €	38 €
Toimintakate/asukas	23 €	26 €	28 €
Vaikuttavuus:			
Asiakastyytyväisyyskyselyn tulokset		4,2	

1.4. Osallisuuden ja tiedon vastuualue, osallisuus

Sitovuus tuloarvio ja määräraha	TP 2023	KS+LTA:t 2024	TA 2025	TS 2026	TS 2027
Toimintatulot	601 095	512 500	513 400	514 300	515 200
Toimintamenot	-8 525 335	-9 440 300	-9 700 300	-9 985 200	-10 083 800
Toimintakate	-7 924 240	-8 927 800	-9 186 900	-9 470 900	-9 568 600

Toiminnan kuvaus

Osallisuuden ja tiedon vastuualueeseen kuuluva osallisuus on oma sitova taso. Se sisältää kirjasto- ja tietopalvelut sekä osallisuus ja hyvinvointi -palveluyksikön. Nämä toimivat hyvinvoinnin ja vapaa-ajan lautakunnan alaisuudessa.

Toimintaympäristö ja sen muutokset

Kirjasto- ja tietopalveluissa on tulossa vuosien 2025–2027 aikana tilamuutoksia. Ahtialan kirjasto siirtyy Myllypohjan monitoimitalon talon valmistuttua. Lisäksi Launeen kirjaston tulevista tiloista tai mahdollisesta lakkauttamisesta tulee päättää viimeistään vuoden 2025 aikana nykyisen tilan huonon kunnon vuoksi. Launeen kirjaston sijainnilla voi olla merkitystä esimerkiksi Kärpäsen kirjaston toimintaan. Mukkulan kirjasto toimii väistötilassa ja sen osalta tulee päättää, siirtykö kirjasto Mukkulan monitoimitaloon vai lakkaako kirjaston toiminta.

Osallisuus ja hyvinvointi -palveluyksikön osallisuusmalli on päivitetty vuonna 2024 ja sen pohjalta kaupunkitasoista osallisuustyötä on tuettu ja osallisuustyön raportointia kehitetään. Syksyllä 2024 käyttöön otetun digitaalisen osallisuusalan käyttöä laajennetaan kaupungin yksiköissä vuonna 2025.

Käynnistynyt TE-uudistus ja palkkatulkilinjausten muutosten linjaukset vaikuttavat Monitoimikeskus Takataskun arkeen ja heijastuvat valmentautujien tehtäviin ohjautumiseen vaikeutensa toiminnan jatkuvuutta. Takatasku on palvelutyöpaja ja kohtaamis-, ja ajanviettopaikka, jonka palvelut on suunnattu ensisijaisesti vähävaraisille lahtelaisille henkilöille. Kävijäasiakkaista valtaosa on ikääntyneitä. Lounasruokalassa valmistetaan päivittäin edullinen lounas. Vapaa-ajan palveluita tuottavat sekä työpajan valmentautajat että vapaaehtoiset.

Toiminnan painopistealueet

Kirjasto- ja tietopalveluissa edistetään ja tuetaan kirjastolain mukaisesti kuntalaisen hyvinvointia, osaamista ja osallisuutta. Yksikössä tarjotaan sisältö-, mediakasvatus-, asiakas- ja tapahtumapalveluja sekä tiloja ja toimintaympäristöjä myös omatoimikäyttöön asukkaiden opiskeluun, työskentelyyn ja vapaa-aikaan. Kaikenikäisten lukutaitojen tukeminen ja kehittäminen ovat kirjastotyön ytimessä.

Kuntalaisten digitaitojen tukeminen näkyy vahvasti kirjaston tuottamissa palveluissa. Kirjastot luovat kuntalaisille väyliä vaikuttamiseen ja osallistumiseen ja toimivat yhteiskunnallisen keskustelun kohtaamispaikkoina. Kirjastojen monimuotoisista palveluista viestitään aktiivisesti eri käyttäjäryhmiä tavoittaen. Kirjasto toimii aktiivisesti kuntalaisten hyvinvoinnin edistämiseksi ja tekee yhteistyötä eri toimijoiden kanssa. Vuoden 2025 painopisteinä ovat syksyllä 2024 käyttöön otettujen uuden kirjastojärjestelmän omaksuminen sekä kansallisen e-kirjaston markkinointi ja opastaminen asiakkaille.

Osallisuus ja hyvinvointi -palveluyksikkö toteuttaa Hyvinvointisuunnitelman mukaisesti kaupungin strategian, kestävän kehityksen ja Luontoaskel terveyteen -ohjelman sekä ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön toimintaohjelman tavoitteita. Hyvinvointisuunnitelman sekä ikääntyneiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimintaohjelman toimenpiteiden toteutumista seurataan ja dokumentoidaan kaupunkitasoisessa hyvinvointiryhmässä. Osallisuus- ja hyvinvointipalvelut koordinoi hyvinvointikertomuksen 2021–2024 laadintaa, joka menee hyväksyttäväksi kaupunginhallitukseen ja kaupunginvaltuustoon 2025.

Seuraavan valtuustokauden hyvinvointisuunnitelman (2026–2029) valmistellaan yhteistyössä eri yksiköiden kanssa vuonna 2025.

Sote-uudistuksen yhteydessä vuoden 2023 alusta alkaen otettiin käyttöön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtionosuuden lisäosa eli HYTE-kerroin (Laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta § 15). HYTE-kertoimen tarkoituksena on korvata kunnille hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä aiheutuvia kustannuksia ja kannustaa hyvinvointityöhön. Hyvinvointiryhmä seuraa indikaattoritietoja, joihin HYTE-kertoimen laskenta perustuu.

Ehkäisevää työtä kehitetään ja koordinoidaan ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön toimintaohjelman mukaisesti. Kehittämiskohteena on vahvistaa yhtenäisten ja vaikuttavien toimintamallien mukaista ehkäisevää työtä varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa, lukiokoulutuksessa ja nuorisopalveluissa.

Toimintaohjelman toteutumisesta ja tuloksista raportoidaan hyvinvointikertomuksessa.

Lähidemokratian arvioinnin perusteella kumppanuuspöytätoimintamallia kehitetään. Uudet kumppanuuspöytien jäsenet valitaan keväällä 2025. Kumppanuuspöytien uusi toimintakausi käynnistyy kesäkuussa 2025.

Osallistuvan budjetoinnin ideoi, kehittä, äänestä -kierros toteutetaan tammi-kesäkuussa 2025. Hankkeet päätetään asukasäänestyksen perusteella hyvinvoinnin ja vapaa-ajan lautakunnassa elokuussa.

Monitoimikeskus Takatasku toimii tärkeänä kohtaamis- ja ajanviettopaikkana erityisesti ikääntyneelle väestölle. Ruokapalvelut ovat eniten käytetty palvelu ja suurin osa kävijöistä tulee lähialueelta. Monitoimikeskus Takataskun toimintoja, yhteisöllinen ruokailu ja virikkeelliset vapaa-ajantoiminnot, pyritään sovittamaan käynnissä oleviin työllisyyspalveluiden muutoksiin. Vuoden 2025 kokemukset osoittavat käytännössä muutosten heijastuksen toimintaan ja Takataskun roolin. Takatasku tarjoaa edullisia tiloja yhdistysten tai muiden toimijoiden käyttöön aukioloaikojen ulkopuolellakin.

Hyvinvointia ja osallisuutta edistetään kolmannen sektorin kanssa yhteistyössä. Vuosiavustuksia ja jäämistöjä kohdennetaan hyvinvointityöhön avustussäännön linjausten mukaisesti.

Vammais- ja vanhusneuvostojen vaikuttavuutta lisätään. Neuvostoilla on mahdollisuus osallistua kunnan eri toimialojen toiminnan suunnitteluun, valmisteluun ja seurantaan ennen päätöksentekoa. Vammaisneuvosto seuraa Lahden kaupungin esteettömyyssuunnitelman toimenpiteiden toteutumista yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Vanhus- ja vammaisneuvostot tekevät yhteistyötä hyvinvointialueen neuvostojen kanssa.

Asukkaiden hyvinvoinnin, terveyden ja osallisuuden edistäminen edellyttää toimivia palveluketjuja kaupungin ja hyvinvointialueen välillä. Vuosittaisissa HYTE-neuvotteluissa määritellään keskeiset HYTE-työn kehittämiskohteet kunnista nousseiden tarpeiden pohjalta. Lahden kaupungin hyvinvointiryhmä pohti työpajassa Lahden hyvinvointihaasteita vuodelle 2025. Maakunnalliset hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen painopistealueet ovat mielen hyvinvointi, osallisuus ja yhteisöllisyys, arjen turvallisuus, päihteettömyys ja terveelliset elintavat. Ne linjaavat paikallisesti ja alueellisissa verkostoissa tehtävää hyvinvointi- ja osallisuustyötä. Työtä tukevat myös maakunnallinen hyvinvointisuunnitelma ja sitä täydentävät maakunnalliset lasten ja nuorten, ikääntyneiden ja ehkäisevän työn suunnitelmat.

Toimintaa kuvaava mittari	TP 2023	KS+LTA:t 2024	TA 2025
Kirjasto- ja tietopalvelut			
Talous:			
Toimintamenot/asukas	61 €	66 €	68 €
Vaikuttavuus:			
Asiakaskäynnit/asukas	7,9	7,5	
Osallisuus ja hyvinvointi			
Talous:			
Toimintamenot/asukas	9 €	13 €	13 €

1.5. Liikunnan ja kulttuurin vastuualue

Sitovuus toimintakate	TP 2023	KS+LTA:t 2024	TA 2025	TS 2026	TS 2027
Toimintatulot	3 706 070	3 432 300	3 482 000	3 428 100	3 644 500
Toimintamenot	-42 118 723	-43 321 200	-44 383 200	-44 582 100	-44 555 000
Toimintakate	-38 412 653	-39 888 900	-40 901 200	-41 154 000	-40 910 500

Toiminnan kuvaus

Liikunnan ja kulttuurin vastuualueeseen kuuluvat kulttuuripalvelut, liikuntapalvelut ja kaupunginmuseo -palveluyksiköt. Vastuualue toimii hyvinvoinnin ja vapaa-ajan lautakunnan alaisuudessa.

Kulttuuripalvelut vastaa kulttuuri toiminnan koordinoinnista, kehittämisestä ja järjestämisestä sekä jakaa avustuksia kaupungin elinvoimaa ja viihtyvyyttä lisäävään kulttuuri toimintaan. Liikunnan ja kulttuurin yhteiset määrärahat sisältävät kaupunginorkesterille ja kaupunginteatterille maksettavat toiminta-avustukset sekä kansainvälisten urheilutapahtumien määrärahat, jotka varataan kohdennettuna määräraha-avuksena.

Liikuntapalvelut vastaa liikuntapaikkojen ylläpitämisestä ja kehittämisestä, liikuntatilojen vuokraamisesta asukkaiden, liikuntaseurojen sekä urheilu- ja liikuntatapahtumajärjestäjien käyttöön ja ohjatun liikuntatoiminnan järjestämisestä erityisesti terveysliikuntaryhmille. Liikuntapalvelut vastaa myös urheilun lajiliittojen ja muiden tapahtumajärjestäjien kanssa kansainvälisten liikunta- ja urheilutapahtumien järjestämiseksi.

Kaupunginmuseo on yksi liikunnan ja kulttuurin vastuualueen palveluyksiköistä. Kaupunginmuseo huolehtii siitä, että lahtelaista ja päijät-hämäläistä kulttuuriperintöä säilyy tuleville sukupolville. Alueellisenä vastuumuseona kaupunginmuseon toimintakenttänä on koko Päijät-Häme. Museo toimii kulttuuriympäristön, kulttuuriperinnön ja visuaalisen taiteen asiantuntijana sekä on mukana viranomaistyötä tekevänä asiantuntijana kaavoituksessa ja rakennushankkeissa arkeologisen ja rakennetun kulttuuriperinnön osalta.

Kaupunginmuseon kokoelmissa on noin 100 000 esinettä, 80 000 julistetta ja 9 000 taideteosta. Kuvakokoelmissa on arviolta puoli miljoonaa erityyppistä kuvaa.

Toimintaympäristö ja sen muutokset

Suunnitelmakaudella liikuntapalvelujen käyttötalouteen eniten vaikuttavat tekijät tulevat olemaan liikunta- ja kulttuuripalvelujen muuttuminen tuloarvio- ja määrärahasitovuudesta toimintakate sitovaksi sekä talouden tasapaino-ohjelman tavoitteet. Talouden tasapaino-ohjelman tavoitteet tuleville vuosille pakottavat liikuntapalveluita tarkastelemaan toimintansa laajuutta ja tehokkuutta. Tulojen kasvattaminen vaatii hinnaston korotuksia sekä palveluiden markkinoinnin ja saatavuuden parantamista. Suunnitelmakaudella aloitetaan liikuntapaikkasuunnitelman mukaisesti uuden vesiliikuntakeskuksen suunnittelu sekä toteutetaan kisapuiston tekonurmikentän ja radiomäen urheilualueen perusparannus.

Taloussuunnitelmakaudella valmistaudutaan hyödyntämään liikuntapaikkaverkoston ja suorituspaikkojen infrastruktuuri-investointeja olemassa olevien vuosittaisten kansainvälisten urheilutapahtumien lisäksi uusien tapahtumien järjestämisessä mahdollisimman monipuolisesti ja tehokkaasti.

Määrärahojen puitteissa keskitytään vuonna 2025 sopimusperusteisiin sekä vuosittain toistuviin tapahtumiin, kuten junioreiden turnaukset, Salpausselän kisat ja muut toistuvat tapahtumat. Vuoden aikana on useita erillistapahtumia, joiden välillistä tukea rahoitetaan tämän määrärahan kautta.

Kulttuuripalvelut tukee lahtelaisia toimijoita kaupungin tavoitteiden mukaisessa, kaupungin elinvoimaa ja viihtyvyyttä lisäävässä kulttuuri toiminnassa. Kulttuuripalvelut jakaa avustuksia kulttuuri toimintaan sekä järjestää erilaisia tapahtumia ja festivaaleja. Kulttuuripalvelut hallinnoi erilaisia kulttuuritiloja (mm. Pikkuteatteri, Vaahterasali, Konserttitalo).

Kaupunginmuseon toiminta on jaettu neljään yksikköön: yleisö- ja näyttelytoiminta-, kokoelma- sekä tutkimus- ja kulttuuriympäristöyksikkö. Kaupunginmuseon Kaikki museokohteet Hiihtomuseo, Radio- ja tv-museo Mastola, Lahden visuaalisten taiteiden museo Malva sekä Lahden historiallinen museo ovat avoinna ympäri vuoden kuutena päivänä viikossa. Museon

kokoelmien säilytys- ja hoitotyön keskuspaikka on teknisen käyttöikänsä päässä ja sen peruskorjaaminen ja/tai kokoelmatilojen kokonaisuudistus on suunnitteilla Tilakeskuksen kanssa.

Toiminnan painopistealueet

Liikuntapalveluiden painopistealueena on suunnitelmakaudella lasten ja nuorten liikunnallisen elämäntavan edistäminen. Toiminnassa painottuu suunnitelmakaudella yhteistyö perusopetuksen ja kouluterveydenhoidon kanssa. Tavoitteena on, että Lahden kaupungissa on toimiva malli Move-testitulosten hyödyntämiseen syksyllä 2025. Liikunnallisen elämäntavan edistämistä tuetaan myös lisääntyneellä vaikuttamisella. Liikuntapalvelut panostavat suunnitelmakaudella viestintään, tavoitteena on lisätä liikuntaneuvonnan tunnettavuutta ja asiakasmääriä.

Liikuntapaikkasuunnitelman tavoitteiden mukaisesti suunnitelmakaudella kehitetään liikuntapalveluiden tilojen käytön seuranta. Tavoitteena on lisätä liikuntapaikkojen käyttöastetta ja kävijämääriä. Liikuntapalveluiden palveluiden saavutettavuutta kehitetään mahdollistamalla liikuntatilojen varaaminen Timmi-palvelussa sekä verkkokaupassa olevien tuotteiden tarjonnan laajentaminen.

Välillisen teknisen tuen kohdistaminen kansainvälisten urheilutapahtumien toteuttamiseen tukee Lahden kaupungin asemaa urheilu- ja liikunta-tapahtumakaupunkina ja tätä kautta edistää lahtelaista elinkeinoelämää. Tuettavat tapahtumat voidaan jakaa seuraaviin luokkiin:

- Kansainväliset tai kansalliset arvotapahtumat, jotka tuovat kaupunkiin suurta yleisöä paikan päälle sekä kansallista ja kansainvälistä näkyvyyttä median kautta
- Kansainväliset tai kansalliset massatapahtumat, jotka tuovat suuren määrän osanottajia
- Kansainväliset tai kansalliset tapahtumat (junioritapahtumat), jotka tuovat kaupunkiin suuren määrän osanottajia ja heidän vanhempiaan
- Yksityiset organisaatiot, jotka tuovat oman henkilökuntansa liikunta- ja virkistystapahtumaan.

Kulttuuripalveluiden toiminnan keskeisenä sisältönä on lastenkulttuurin edistäminen jo toiminnassa olevien toimintamuotojen (mm. kulttuuriohjelma, lastenkulttuurikeskus Efekti, Lahden Kesänäyttämö).

Kulttuuripalvelut hallinnoi ja koordinoi Lastenkulttuurikeskus Efektiin toimintaa, joka on kymmenen Päijät-Hämeen kunnan alueella toimiva lastenkulttuurikeskus. Lastenkulttuurikeskuksen toiminta ulottuu jokaiseen Päijät-Hämeen kuntaan

Suunnitelmakaudella kulttuuripalveluiden käyttötalouteen vaikuttavat kulttuuritilojen investointi- ja remontointisuunnitelman päivittäminen ja sen toteuttamisesta mahdollisesti aiheutuvat kustannukset.

Kaupunginmuseo alueellisen vastuumuseon näkökulmasta viranomaistyö arkeologian ja rakennetun kulttuuriympäristön parissa sekä korjausrakentamisen neuvontatyö, alueellinen taidemuseotyö ja paikallismuseotyö ovat vakiinnuttaneet toimintatapansa ja työ jatkuu hyvässä yhteistyössä alueen muiden toimijoiden kanssa toisella suunnitelmakaudella. Alueelliseen työhön kohdistetut resurssit ovat niukat viranomaistyön määrään nähden ja se haastaa toiminnan laadun ja riittävyysylläpitoa.

Lahden Kartanossa sijaitsevan Historiallisen museon lähes kuusi vuotta kestänyt peruskorjaus- ja uudistushanke on päätynyt. Museossa on Lahden ja alueen 10 000-vuotisesta historiasta kertova perusnäyttely sekä vaihtuvia näyttelyitä. Osallistavan museotyön toimintamuodot ovat osa historiallisen museon toimintaa ja näyttelyjä.

Lahden visuaalisten taiteiden museo Malva on vakiinnuttanut asemansa Suomen merkittävien taidemuseoiden kentällä. Työ museon kehittämisessä sekä näyttelyohjelman ylläpidossa kansainvälisestäkin laadukkaana ja vetovoimaisena edellyttää resurssien säilymistä vähintään nykytasollaan.

Hiihtomuseossa avautuu helmikuussa 2025 uusi lunta ja lumileikkejä esittelevä näyttely. Museon tiloissa toimii lapsille suunniteltu ympäristökasvatusta painottava opetustila Nuoska. Ympäristökasvatustyötä tehdään aktiivisesti Lahden ympäristökasvattajien ja Salpausselkä Geoparkin kanssa. Vuonna 2023 aloitettu Muistot liikkeeksi senioriyleisötyössä -projektissa luodut toimintamallit ja palvelut vakiinnutetaan osaksi museon yleisötyötä.

Radio- ja tv-museo Mastolassa jatkuu Retroa ja romua -näyttely. Näyttely kertoo radio- ja tv-alan korjaamokulttuurin muutoksesta, kierrätyksestä ja elektroniikkajätteen liittyvistä ilmiöistä. Yhteistyötä Radio- ja tv-museosäätiön kanssa kehitetään. Mastolassa käynnistetään hanke Ylen ja Radiomäen 100-vuotisen historian tiimoilta yhteistyössä Ylen kanssa.

Digitaalisia palveluja kehitetään ja toteutetaan museon strategian mukaisesti kaikilla toiminnan osa-alueilla. Museoiden viestintää kehitetään edelleen. Kokoelmatietojen vuosia kestänyt siirtotyö kokoelmajärjestelmä Collecteen saadaan päätökseen. Collecteen kulttuuriympäristötiedon luettelointiosio valmistuu ja otetaan tuotantokäyttöön. Museo-opetusta kehitetään museon eri toimintalinjoilla.

Toimintaa kuvaava mittari	TP 2023	KS+LTA:t 2024	TA 2025
Liikuntapalvelut			
Talous:			
Toimintamenot/asukas	152 €	157 €	157 €
Kaupunginmuseo			
Talous:			
Toimintamenot/asukas	64 €	69 €	73 €

1.6. Lahden kaupunginorkesteri

Tuloslaskelma	TP 2023	KS+LTA:t 2024	TA 2025	TS 2026	TS 2027
Liikevaihto	614 413	857 700	879 100	866 300	870 700
Liiketoiminnan muut tulot	32 958	16 000	16 100	16 200	16 300
Tuet ja avustukset	5 651 490	5 829 400	6 111 200	6 173 400	6 285 400
Materiaalit ja palvelut	-1 239 568	-1 143 100	-1 206 000	-1 167 800	-1 189 600
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-21 356	-27 600	-28 200	-28 800	-29 400
Palvelujen ostot	-1 218 212	-1 115 500	-1 177 800	-1 139 000	-1 160 200
Henkilöstömenot	-4 278 029	-4 369 200	-4 553 900	-4 622 700	-4 696 400
Poistot ja arvonalentumiset	-54 474	-33 300	-28 800	-21 100	-17 900
Suunnitelman mukaiset poistot	-54 474	-33 300	-28 800	-21 100	-17 900
Liiketoiminnan muut menot	-938 868	-1 157 500	-1 217 700	-1 244 300	-1 268 500
Liikelyi-/alijäämä	-212 078	0	0	0	0
Rahoitustulot ja -menot	-101	0	0	0	0
Muut rahoitustulot	69	0	0	0	0
Muut rahoitusmenot	-170	0	0	0	0
Yli-/alijäämä ennen varauksia	-212 178	0	0	0	0
Tilikauden yli-/alijäämä	-212 178	0	0	0	0
Rahoituslaskelma	TP 2023	KS+LTA:t 2024	TA 2025	TS 2026	TS 2027
Toiminnan rahavirta	-157 705	33 300	28 800	21 100	17 900
Liikelyi-/alijäämä	-212 078	0	0	0	0
Poistot ja arvonalentumiset	54 474	33 300	28 800	21 100	17 900
Rahoitustulot ja -menot	-101	0	0	0	0
Investointien rahavirta	-26 285	-140 000	-40 000	-40 000	-40 000
Investointimenot	-26 285	-140 000	-40 000	-40 000	-40 000
Toiminnan ja investointien rahavirta	-183 990	-106 700	-11 200	-18 900	-22 100
Lainakannan muutokset	0	0	0	0	0
Muut maksuvalmiuden muutokset	183 990	113 000	11 200	18 900	22 100
Rahoituksen rahavirta	183 990	113 000	11 200	18 900	22 100
Vaikutus maksuvalmiuteen	0	6 300	0	0	0

Toiminnan kuvaus

Taseyksikkö Lahden kaupunginorkesteri vastaa konserttien järjestämisestä, tallentamisesta ja välittämisestä sekä yleisötyöstä yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Taseyksikkö toimii hyvinvoinnin ja vapaa-ajan lautakunnan alaisuudessa.

Toimintaympäristö ja sen muutokset

Oman tulonhankinnan onnistuminen on keskeisessä roolissa kaupunginorkesterin taloudellisen tuloksen saavuttamisessa. Koronan jälkeen lipunmyynnin kehitys oli hidasta, mutta tällä hetkellä lipunmyynti vastaa jo koronaa edeltäviä aikoja. Yleisö ostaa liput edelleen hyvin lähellä tapahtumaa yleisön ostokäyttäytymistä ennakoivasta lähelle tapahtumapäivää. Tilanne on merkittävästi edellistä vuotta vakaampi, mutta ryhmämyynnin palautumista koronaa edeltävälle ajalle odotetaan edelleen. Kehitystä siinäkin on jo huomattavissa.

Hallituksen linjaukset kulttuurin rahoituksesta tulevat vaikuttamaan lähivuosina koko kulttuurin toimintakenttään. Kaupungille myönnettiin esittävän taiteen (musiikki) valtionosuutta 1,96 milj. euroa vuonna 2023. Ennakkotietoa vuoden 2025 valtionosuudesta ole vielä saatu, mutta arvion mukaan se tulee olemaan pienempi kuin kuluvana vuonna.

Toiminnan ja talouden tasapaino-ohjelman euromääräiset tavoitteet

Vuodelle 2024 asetutun 2.00 euron lisäksi on vuodelle 2025 määritelty säästötavoitteeksi 17.100 euroa, mikä toteutetaan lipputuloodotteen lisäyksellä. Alustavan suunnitelman mukaan vuosille 2026-2027 olisi tulossa reilun 100.000 € liäsäästöt, jotka on suunniteltu toteutettavaksi lipputulolisäyksillä ja konserttien tuotantokustannuksia pienentämällä. Säästö saattaa vaikuttaa myös konserttien määrään.

Talouden tasapaino-ohjelman kustannusvaikutus on alustavan arvion mukaan yhteensä 120.000 euroa.

Toiminnan painopistealueet

Pääosa konserteista soitetaan Sibeliustalossa ja ne houkuttelevat yleisöä myös Lahden ulkopuolelta. Vuonna 2025 orkesteri täyttää 75-vuotta ja Sibeliustalo 25-vuotta ja juhlakauden ohjelmassa esiintyvät mm. kaikki Sinfonia Lahden aikaisemat ylikapellimestarit. Ylikapellimestari Dalia Stasevskan kausi päättyy keväällä 2025 ja syksyllä orkesterin taiteellisena partnerina aloittaa Hannu Lintu.

Kaupunginorkesteri esiintyy aktiivisesti sosiaalisessa mediassa ja seuraa sähköisen tiedonvälityksen kehitystä. Kaupunginorkesterin Sibeliustalossa järjestettävä Sibelius-festivaali

kerää kotimaisen yleisön lisäksi vuosittain myös runsaan määrän kansainvälisiä konserttavieraita. Alueellista ja kansainvälistä konserttitoimintaa pyritään jatkamaan toimintakentän muutoksista huolimatta, mutta taloudellisten paineiden vuoksi supistetussa muodossa.

Lapsille ja nuorille suunnattu toiminta on kaupunginorkesterille tärkeää. Yhteistyötä on tehty päiväkotien ja koulujen kanssa mm. Hei, me sävelletään! -projektein sekä tarjoamalla lapsille ja nuorille räätälöityjä konsertteja mm. osana kaupungin perusopetuksen kulttuuriohjelmia.

Digitaalista osaamista ja uusia toimintatapoja kehitetään mahdollisuuksien mukaan.

Toimintaa kuvaava mittari	TP 2023	KS+LTA:t 2024	TA 2025
Talous:			
Menot/asukas (ilman valtionosuutta)	38 €	39 €	41 €

1.7. Lahden kaupunginteatteri

Tuloslaskelma	TP 2023	KS+LTA:t 2024	TA 2025	TS 2026	TS 2027
Liikevaihto	1 683 324	1 981 400	1 991 300	2 001 200	2 011 200
Liiketoiminnan muut tulot	13 175	54 400	54 600	54 800	55 000
Tuet ja avustukset	7 571 400	7 855 400	7 986 100	8 024 700	8 103 900
Materiaalit ja palvelut	-1 761 935	-1 719 900	-1 785 000	-1 837 700	-1 822 400
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-363 417	-366 700	-373 800	-381 000	-388 200
Palvelujen ostot	-1 398 519	-1 353 200	-1 411 200	-1 456 700	-1 434 200
Henkilöstömenot	-5 473 157	-5 339 300	-5 406 800	-5 459 900	-5 531 900
Poistot ja arvonalentumiset	-203 635	-178 400	-154 500	-112 800	-95 700
Suunnitelman mukaiset poistot	-203 635	-178 400	-154 500	-112 800	-95 700
Liiketoiminnan muut menot	-2 420 009	-2 643 600	-2 675 700	-2 662 300	-2 712 100
Liikelyi-/alijäämä	-590 838	10 000	10 000	8 000	8 000
Rahoitustulot ja -menot	-9 807	-10 000	-10 000	-8 000	-8 000
Muut rahoitustulot	31	0	0	0	0
Kunnalle maksetut korkomenot	-7 816	-8 000	-8 000	-8 000	-8 000
Muut rahoitusmenot	-2 022	-2 000	-2 000	0	0
Yli-/alijäämä ennen varauksia	-600 644	0	0	0	0
Tilikauden yli-/alijäämä	-600 644	0	0	0	0

Rahoituslaskelma	TP 2023	KS+LTA:t 2024	TA 2025	TS 2026	TS 2027
Toiminnan rahavirta	-397 009	178 400	154 500	112 800	95 700
Liikelyi-/alijäämä	-590 838	10 000	10 000	8 000	8 000
Poistot ja arvonalentumiset	203 635	178 400	154 500	112 800	95 700
Rahoitustulot ja -menot	-9 807	-10 000	-10 000	-8 000	-8 000
Investointien rahavirta	-130 424	-150 000	-150 000	-150 000	-150 000
Investointimenot	-130 424	-150 000	-150 000	-150 000	-150 000
Toiminnan ja investointien rahavirta	-527 433	28 400	4 500	-37 200	-54 300
Lainakannan muutokset	0	0	0	0	0
Muut maksuvalmiuden muutokset	526 383	-28 400	-4 500	37 200	54 300
Rahoituksen rahavirta	526 383	-28 400	-4 500	37 200	54 300
Vaikutus maksuvalmiuteen	-1 050	0	0	0	0

Toiminnan kuvaus

Taseyksikkö Lahden kaupunginteatteri vastaa omaa sekä yleistuotantoa olevien teatteriesitysten järjestämisestä ja kaupunginteatterin yleisötyöstä sekä ohjelmistoa täydentävien koti- ja ulkomaisten teatteri- ja kulttuuriesitysvierailujen järjestämisestä. Taseyksikkö toimii hyvinvoinnin ja vapaa-ajan lautakunnan alaisuudessa.

Toimintaympäristö ja sen muutokset

Hallituksen linjaukset kulttuurin rahoituksesta tulevat vaikuttamaan lähivuosina koko kulttuurin toimintakenttään. Vaikutukset näkyvät esitystoiminnassa mukana olevien ammattilaisten työtilanteeseen. Alalta on jo koronavuosien aikana haikunut ammattilaisia muihin tehtäviin. Rahoituksen supistukset tullevat kiihdyttämään tätä kehitystä.

Yleinen taloudellinen tilanne ja säästötoimenpiteet tulevat vaikuttamaan myös asiakkaiden taloustilanteeseen ja valintoihin. Lippujen hinnat pyritään pitämään tulotavoitteista huolimatta kohtuuhintaisina. Asiakasmäärät ja sitä kautta tulokertymä aiheuttavat teatterille edelleen suurimman riskin myös ensi vuonna sekä suunnitelmavuosina.

Lahden kaupunginteatteri tulee myös lähivuosina vähentämään vierailijoiden määrää mm. tulevilla ohjelmistovalinnoilla.

Uusi teatterinjohtaja on aloittanut 1.1.2024. Uusi ohjelmisto ja uusi brändi on otettu käyttöön syksyllä 2024. Jatkossa teatterin ohjelmisto noudattaa uuden teatterinjohtajan valitsemaan linjaa, jossa näkyy vahvasti mm. kotimaisten näytelmäkirjailijoiden kädenjälki ja sitä kautta ohjelmisto sisältää vuosittain kotimaisia kantaesityksiä.

Lahden kaupunginteatteri on Lahden kaupungin taseyksikkö, jonka tulos suunnitellaan vuosittain nolnaan. Kaupungin avustus toimintaan on 7,974 milj. euroa. Se sisältää esittävän taiteen (teatteri) valtionosuuden, joka oli n. 2,9 milj. euroa vuonna 2024. Ennakkotietoa vuoden 2025 valtionosuudesta ole vielä saatu, mutta arvion mukaan se tulee olemaan pienempi kuin kuluvana vuonna Kaupunginteatteri maksaa tiloitaa vuokraa noin 2,3 milj. euroa

Toiminnan ja talouden tasapaino-ohjelman euromääräiset tavoitteet

Vuodelle 2024 asetetun 2.700 euron lisäksi on vuodelle 2025 määriteltä säästötavoitteeksi 23.000 euroa, mikä toteutetaan vähentämällä vierailijakustannuksia. Alustavan suunnitelman mukaan vuodelle 2026 olisi tulossa 69.400 euron lisäsäästö, joka on suunniteltu toteutettavaksi pienentämällä produktioiden tuotantokustannuksia. Lisäksi vuodelle 2027 on alustavien suunnitelmien mukaan tulossa vielä 69.900 euron lisäsäästö, joka on suunniteltu toteutettavaksi produktioiden tuotantokustannusten pienentämisellä sekä mahdollisesti yhden tuotannon korvaamisella yhteistuotannolla. Talouden tasapaino-ohjelman kustannusvaikutus on alustavan arvion

mukaan yhteensä 165.000 euroa. Kustannusten alentamista suurempi haaste on saada kerrytettyä tuloja tulotavoitteiden mukaisiksi.

Toiminnan painopistealueet

Teatteri on edelleen mukana Lahden kaupungin kulttuurikasvatsohjelmassa ja Taidetestaajissa. Näin turvataan kahden ikäluokan mahdollisuus tutustua teatteriin. Yhtenä merkittävänä painopistealueena on kaupunkilaisten hyvinvoinnin säilyttäminen ja edistäminen. Katsojamäärää pyritään kasvattamaan lisäämällä teatterin vetovoimaa mm. uuden brändin, ohjelmiston ja markkinoinnin keinoin. Tavoitteena on kasvattaa katsojamäärää nykytasosta sekä tavoittaa uusia yleisöjä.

Toiminnan tavoitteena on myös saavuttaa talouden tasapaino. Viime vuodet ovat olleet alljäämäisiä. Henkilöstö on laajasti osallistunut uuden strategian valmisteluun. Henkilöstön työhyvinvointi ja teatteri vetovoimaisena työpaikkana on myös yksi merkittävä painopistealue. Teatteri on edelleen mukana digitaalisuutta edistävässä Kudos-hankkeessa.

Toimintaa kuvaava mittari	TP 2023	KS+LTA:t 2024	TA 2025
Talous:			
Menot/asukas (ilman valtionosuutta)	58 €	58 €	59 €
Kaupungin avustus/asukas (ilman valtionosuutta ja sisäisiä vuokria)	26 €	21 €	22 €

LIITE 1: Toiminnan tunnusluvut

SIVISTYKSEN PALVELUALUE	TP 2023	TA 2024	TA 2025	TS 2026	TS 2027
Varhaiskasvatuspalvelut					
Alle kouluikäisten lasten lukumäärä	6 883	6 900	6 700	6 650	6 600
- varhaiskasvatuksessa/esiopetuksessa	3 577	3 600	3 600	3 550	3 500
- yksityisessä varhaiskasvatuksessa	1 720	1 700	1 700	1 650	1 600
- kotihoidon tuella	967	900	800	750	700
Perusopetus					
Oppilasmäärä	10 500	10 400	10 300	10 100	9 900
Vuosiviikkotunnit (kpl)	18 300	18 000	17 800	17 400	17 000
Vuosiviikkotunnit/oppias (kpl)	1,74	1,73	1,73	1,72	1,72
Nuorisopalvelut					
Osallistuja- ja asiakasmäärä	277 640	210 000	250 000	250 000	250 000
Asiakaspalautteiden keskiarvo	4,4	4,1	4,2	4,2	4,2
Erytistettujen nuorten lukumäärä	704	680	680	680	680
Erytistettujen nuorten asiakastyytyväisyys	4,6	4,2	4,3	4,3	4,3
Työ- ja valmennuspalveluita käyttävien nuorten määrä	180	250	250	250	250
- nuorten sijoittumis-%	61	50	50	50	50
Lukiokoulutus					
Opiskelijamäärä	2 300	2 300	2 300	2 300	2 300
Kurssit (kpl)	2 150	2 150	2 080	2 010	2 010
Kurssit/opiskelija (kpl)	0,94	0,94	0,90	0,87	0,87
Kirjasto- ja tietopalvelut					
Lainaajien lukumäärä	35473	36000	36 000	36 000	36 000
Lainaukset/asukas (kpl)	15,0	16,0	16,0	16,0	16,0
Verkkokäynnit/asukas (kpl)	6	6	6	6	6
Liikuntapalvelut					
Maauimalan kävijämäärä	46 000	46 000	50 000	0	0
Kivimaan uimahallin kävijämäärä	120 000	120 000	130 000	130 000	130 000
Saksalan uimahallin kävijämäärä	85 000	85 000	90 000	90 000	90 000
Lahden uimahallin kävijämäärä	115 000	115 000	120 000	120 000	120 000
Nastolan uimahallin kävijämäärä	60 000	60 000	70 000	60 000	60 000
Kaupunginmuseo					
Lausunnot (arkeologia ja rakennustutkimus, muut)	320	530	580	580	580
Hankitut taideteokset (ostot ja lahjoitukset)	60	100	60	60	60
Kuvanvälitysten lukumäärä	100	150	150	150	150
Enintään 18-vuotiaiden asiakkaiden lukumäärä	13 000	19 000	21 000	20 000	20 000
Kaupunginorkesteri					
Julkiset konsertit	55	80	80	80	80
Kuulijoiden lukumäärä em. konserteissa	33 430	53 000	53 000	53 000	53 000
Muut esiintymiset (tilaus- ja pienesiintymiset, ulkomaan)	82	65	65	65	65
Kuulijoiden lukumäärä yhteensä	47 017	58 000	58 000	58 000	58 000
Kaupunginteatteri					
Näytännöt (kpl)	285	250	250	250	250
Ensi-illat (kpl)	7	7	7	7	7
Katsojamäärä	59 595	71 000	71 000	71 000	71 000
Lasten ja nuorten näytännöt (kpl)	53	70	70	70	70
Yleisötyön tilaisuudet, ei esitys (kpl)	156	100	100	100	100
Oma tulorahoitus/katsoja (€)	27,17	27,00	27,00	27,00	27,00

LIITE 2: Investointiosa

Investointisuunnitelmat valmistellaan ja esitetään viiden vuoden ajalta. Sivistyksen palvelualueen

taloussuunnitelmavuosien 2025–2027 bruttoinvestoinnit ovat yhteensä 4,9 milj. euroa.

Irtain omaisuus

Irtaimen omaisuuden sitovuus on investointisuunnitelman menot kaupunkitasoisesti. Yksikön esityksessä on arvio toteutettavista irtaimen omaisuuden investoinneista. Määrärahan kohdentamista yksiköille voidaan tarkastella talousarviovuoden aikana kaupunginvaltuuston myöntämän kokonaismäärärahan puitteissa.

1 000 euroa		TP 2023	KS+LTA:t 2024	TA 2025	TS 2026	TS 2027	TS 2028	TS 2029
Irtain omaisuus	tulot							
	Lahden kaupunki menot	-6 961	-7 523	-4 145	-3 935	-4 385	-3 265	--3 265
	Sivistyksen palv.alue menot	-3 795	-4 653	-1 305	-1 565	-2 015	-895	-895

1 000 euroa		TP 2023	KS+LTA:t 2024	TA 2025	TS 2026	TS 2027	TS 2028	TS 2029
Tulot		0	0	0	0	0	0	0
Menot		-3 795	-4 653	-1 305	-1 565	-2 015	-895	-895
Netto		-3 795	-4 653	-1 305	-1 565	-2 015	-895	-895

Kohteet		TA 2025	TS 2026	TS 2027	TS 2028	TS 2029
Sivistyksen palvelualue (ilman taseyksikköä)						
Perusopetus		-150	-900	-750	-530	-530
Varhaiskasvatus		-350	-175	-175	-175	-175
Wellamo-opisto						
Kulttuuripalvelut		-50				
Liikuntapalvelut						
Kaupunginmuseumo		-315				
Kirjasto- ja tietopalvelut		-250	-300	-900		
Lahden Kaupunginorkesteri -taseyksikkö						
Instrumenttihankinnat ja verkkokonserttikalusto		-40	-40	-40	-40	-40
Lahden Kaupunginteatteri -taseyksikkö						
Teatteritekniikan korvaushankinnat		-150	-150	-150	-150	-150